

Vergaderjaar 2019–2020

33 625

Hulp, handel en investeringen

Nr. 318

**BRIEF VAN DE MINISTERS VAN BUITENLANDSE ZAKEN EN VOOR
BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 3 juli 2020

Op verzoek van de algemene commissie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking van 14 mei 2020 informeer ik u namens het Kabinet over de recente ontwikkelingen in de Mozambikaanse provincie Cabo Delgado. In de brief zal eerst de situatie met betrekking tot de toename van het gewelddadig extremisme in Cabo Delgado worden geschetst. Daarna zal conform uw verzoek worden ingegaan hoe deze crisis samenhangt met andere factoren zoals bestuur en democratisering in Cabo Delgado, klimaatverandering, noodhulp na orkaan Kenneth en grote buitenlandse investeringen in natuurlijke hulpbronnen. Tenslotte zal aandacht worden besteed aan de implicaties van de crisis voor de Nederlandse ontwikkelings samenwerking en de inspanningen van de internationale gemeenschap in Cabo Delgado.

Cabo Delgado is de meest gemarginaliseerde provincie van Mozambique. De bevolking kampt met hoge (jeugd)werkloosheid, analfabetisme en ondervoeding. Georganiseerde misdaad is alomtegenwoordig. Vanwege de poreuze grenzen, de vele natuurlijke grondstoffen en de ligging aan de Indische Oceaan vindt traditioneel veel smokkel plaats van drugs, edelstenen, hout, ivoor en mensen.

Deze complexe mix van ongelijkheid, achterstelling van de bevolking, alsook afwezigheid van overheid wordt door gewelddadig extremistische groepen uitgebuit om o.a. jongeren uit de van oudsher aanwezige moslimgemeenschap te rekruteren.

Sinds eind 2017 worden in diverse districten binnen de provincie gewelddadige aanslagen gepleegd met een extremistisch oogmerk. Hierbij zijn naar schatting meer dan 1200 doden gevallen, onder wie 700 burgers. Tijdens de aanvallen werden in sommige gevallen gruwelijke methoden gebruikt waaronder onthoofding, verminking, ontvoering en het platbranden van woningen. De eerste vier maanden van 2020 lieten een forse stijging van het geweld zien ten opzichte van dezelfde periode in

2019¹. In maart dit jaar namen opstandelingen (tijdelijk) twee steden in en eind mei werd de stad Macomia kort ingenomen, waarbij ook de ISIS vlag werd gehesen.

Het IS en AL-Qaida sanctiecomité van de VN-Veiligheidsraad rapporteerde² in januari jl. over de mogelijke relatie met ISIS. In maart 2020 communiceerden enkele opstandelingen – voor het eerst – via een videoboodschap dat ze geaffilieerd zouden zijn aan de zgn. Centraal Afrikaanse Provincie van Islamitische Staat (ISCAP).

Bestuur en democratisering in Cabo Delgado

Cabo Delgado ligt op 2.500 km van de hoofdstad Maputo. Het bestuur in de provincie is zwak. De centrale overheid worstelt er al jaren met het uitoefenen van centraal gezag. Leger en politie zijn aanwezig maar onvoldoende getraind en geëquipt. Er zijn berichten over hardhandig optreden van het leger in lokale gemeenschappen en berichten over mensenrechtenschendingen. Journalisten hebben nauwelijks toegang tot het gebied. Ook zijn er meldingen van verdwijningen.

De autoriteiten hebben lang ontkend dat er sprake was van een probleem, maar intussen geeft Mozambique iets openlijker toe dat er een probleem is en zoekt assistentie. Het is belangrijk dat de overheid de grondoorzaken van het conflict adresseert, omdat de onvrede en het geweld deels lijken voort te komen uit de grote armoede en ongelijkheid onder de bevolking.

Klimaatverandering en noodhulp na orkaan Kenneth

In april 2019 werd de provincie hard geraakt door cycloon Kenneth. Vanwege klimaatverandering heeft Cabo Delgado steeds vaker te maken met overstromingen tijdens het regenseizoen, zo ook weer in januari 2020. Deze verergeren de verspreiding van ziektes en vertragen de noodhulp.

Er zijn naar schatting meer dan 170.000 ontheemden in Cabo Delgado, die zijn gevlucht voor de cycloon of het geweld. De meeste ontheemden verblijven in kampen in districtshoofdsteden, bij familie of vrienden of zijn dakloos. Relatief veel ontheemden zijn naar de eilanden voor de kust van de provincie gevlucht.

De humanitaire noden in de provincie zijn hoog. Door de onveilige situatie is maar liefst 80% van de ontheemden onbereikbaar voor hulporganisaties.

Grote buitenlandse investeringen in natuurlijke hulpbronnen

In 2010 werd voor de kust van Cabo Delgado één van de grootste gasreserves in de wereld ontdekt, die van Mozambique een belangrijke gasexporteur kan maken. Het Franse bedrijf Total en Amerikaanse bedrijf Exxon Mobil hebben de leiding over de consortia die de gasvelden ontwikkelen, inclusief de bouw van grote LNG-productiefaciliteiten op het land. De planning is dat de eerste LNG-productiefaciliteit in 2024 operationeel is. Deze projecten hebben de potentie de lokale economische en sociale ontwikkeling te bevorderen, via lokale investeringen, onder andere door het creëren van banen en het geven van opleidingen aan de bevolking. Ze kunnen tevens een steun in de rug zijn voor het lokale MKB voor de toelevering van goederen en diensten. Er ligt een Mozambikaans wetsvoorstel met als doel de voordelen voor het lokale bedrijfsleven ook wettelijk te borgen.

¹ <https://acleddata.com/2020/04/30/cdt-spotlight-escalation-in-mozambique/>

² https://zitamar.com/wp-content/uploads/2020/02/S_2020_53-EN.pdf

Er zijn tal van buitenlandse en Nederlandse bedrijven actief in de bouw en operationalisering van de LNG-productiefaciliteiten in Cabo Delgado. Daarnaast zijn er Nederlandse bedrijven actief in onder meer maritiem vervoer, kranen en apparatuur voor bodemonderzoek.

Het is essentieel dat de opbrengsten uit de gaswinning (eerste winning voorzien in 2024) voldoende ten goede komen aan de bevolking van Mozambique, in het bijzonder de bevolking van deze provincie. Hiervoor is nationale wet- en regelgeving opgesteld, en bedrijven dienen IMVO-standaarden na te leven. Verder zijn mitigerende maatregelen voorzien om nadelige milieu en sociale impact van de werkzaamheden te minimaliseren.

Nederlandse ontwikkelingssamenwerking in Cabo Delgado

De inzet van het Nederlandse ontwikkelingsprogramma in Cabo Delgado richt zich op het aanpakken van de grondoorzaken van armoede en ongelijkheid, door middel van programma's op het gebied van water, voedselzekerheid, gezondheidszorg, jeugdwerkgelegenheid en private sector ontwikkeling. Hiervoor is ca. EUR 22 mln. gecommitteerd voor een periode van vier jaar (2019–2022). Een aantal programma's vindt plaats in districten waar opstandelingen actief zijn en kan daarom geen doorgang vinden. Zo zijn de ontwikkeling van een mangowaardeketen en een drinkwaterproject stopgezet vanwege te hoge onveiligheid in de desbetreffende districten.

Ten aanzien van verbetering van de veiligheidssituatie is het essentieel dat er een meer open dialoog op gang komt met de Mozambikaanse overheid en het lokale maatschappelijk middenveld over Cabo Delgado. De Nederlandse ambassade in Maputo heeft daarom eind 2019 het initiatief genomen tot oprichting van het Multi-Stakeholder Platform (MSP) voor Cabo Delgado. Het platform brengt maatschappelijke organisaties, overheden, de private sector (w.o. de olie- en gassector) en donoren bijeen met als doel inclusieve en duurzame ontwikkeling van de provincie te bevorderen. De (provinciale) overheid is nadrukkelijk meegenomen in dit proces. Internationale organisaties als de Wereldbank, de Afrikaanse Ontwikkelingsbank en de VN zijn nauw betrokken. Onder het MSP is inmiddels een viertal werkgroepen operationeel, waaraan meer dan 60 organisaties deelnemen. De platformbijeenkomsten vinden plaats buiten de door de opstand getroffen gebieden en kunnen vooralsnog doorgang vinden.

Voorts is van belang dat NGO's die actief zijn in de regio meer inzicht krijgen in de (indirecte) bijdrage van ontwikkelingssamenwerking aan het voorkomen van gewelddadig extremisme. Hiertoe wordt door Nederland een training georganiseerd.

Momenteel onderzoekt het Verenigd Koninkrijk in samenwerking met Nederland de toenemende invloed van aan ISIS gelieerde groeperingen in onder andere Noord-Mozambique en hoe gewelddadig extremisme en terrorisme voorkomen en bestreden kan worden. De uitkomsten van dit onderzoek worden eind dit jaar verwacht.

Inzet internationale gemeenschap in Cabo Delgado

Vanwege de afgelegen ligging van Cabo Delgado maar vooral door het toenemende geweld heeft de internationale gemeenschap, inclusief de organisaties van de Verenigde Naties, nauwelijks toegang tot het gebied. Inmiddels heeft Mozambique ook ondersteuning gevraagd aan de Afrikaanse Unie en de Southern African Development Community (SADC).

SADC heeft de intentie uitgesproken Mozambique bij te staan in de strijd tegen terrorisme en gewapende groepen in Cabo Delgado. Wat de vervolgstappen zullen zijn, is nog onduidelijk.

Ook de Europese Unie maakt zich zorgen over de toenemende onveiligheid in de regio. In fragiele staten of regio's zoals Cabo Delgado, waar meerdere uitdagingen samenkomen, is het noodzakelijk dat OS altijd gepaard gaat met een politieke dialoog (en een eensgezinde boodschap van de Internationale Gemeenschap). De artikel 8 dialoog van de EU biedt daarvoor een goed handvat.

Het conflict in Cabo Delgado stond dan ook op 5 juni jl. hoog op de agenda van de politieke dialoog (artikel 8) tussen de EU en de Mozambikaanse overheid. De EU heeft verdergaande hulp toegezegd, hoofdzakelijk humanitaire- en ontwikkelingssteun en overweegt ook ondersteuning op het gebied van veiligheid, stabiliteit en bestuur. De EU heeft aangedrongen op intensivering van de dialoog, onder meer om tot een plan van aanpak van de Mozambikaanse autoriteiten te komen om de onveiligheid in Cabo Delgado te verbeteren. Tevens heeft de EU opgeroepen tot het respecteren van de mensenrechten van de burgers van Cabo Delgado en is het belang van persvrijheid en het recht op informatie benadrukt.

De verslechterende situatie in Cabo Delgado staat op de radar bij de VN. Eind 2019 bezocht, op uitnodiging van Mozambique, een delegatie van de Office on Drugs and Crime (UNODC) het land. Dit heeft geresulteerd in concept-aanbevelingen aan de Mozambikaanse autoriteit, die positief zijn ontvangen, maar nog niet zijn bekrachtigd.

De Nederlandse overheid zal de ontwikkelingen in Cabo Delgado nauwgezet blijven volgen, vanwege de gevolgen van het geweld en de onveiligheid op de bevolking, stabiliteit en ontwikkeling van Mozambique en de buurlanden.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
S.A. Blok

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,
S.A.M. Kaag